

Klemen SENICA

Mesto na prelomnici

Naslov: *Creativity in Tokyo: revitalizing a mature city*

Avtorja: Matjaž Uršič in Heide Imai

Založba: Palgrave Macmillan

Kraj in leto izdaje: Singapur, 2020

Število strani: 248

DOI: 10.1007/978-981-15-6687-5

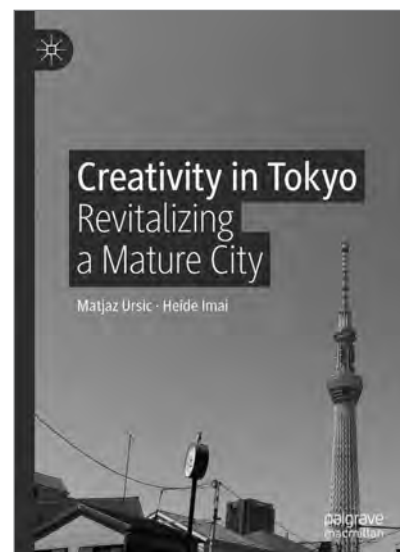
Tokio. Večmilijonsko mesto, ki je v nekih drugih – danes se zdi precej davnih – predkoronskih časih veljalo za svetovno kulinarično in še kakšno prestolnico ter zato za krajši ali daljši čas privabljalo številne posameznike z vseh koncev tako Japonske kot širnega sveta. In hkrati je tudi vlemesto, ki se zaradi nenehnih (novo)gradenj spreminja tako bliskovito, da njegova predrugačena podoba nemalokrat preseneti celo lokalno prebivalstvo, kadar utegne skreniti z uhojenih poti vsakdana. Kako se na hitre spremembe in dejstvo, da Tokio v tekmah za svetovno finančno prestolnico preplavljajo tako imenovani neprostori, (kreativno) odzivajo njegovi prebivalci, si v svoji monografiji *Creativity in Tokyo: Revitalizing a mature city* prizadevata odgovoriti prostorski sociolog Matjaž Uršič in kulturologinja Heide Imai.

Delo je sestavljeno iz devetih poglavij, pri čemer se v novodobnem duhu znanstvenih monografij lahko vsako pravzaprav bere kot samostojna sklenjena celota, na kar namiguje tudi navajanje literature neposredno na koncu vsake enote. Prvo poglavje poda teoretično in metodološko izhodišče raziskave, v katerem si avtorja zastavita precej zahteven analitični cilj (str. 7): »Povezati poskuša pristopa od spodaj navzgor (lokalna skupnost) in od zgoraj navzdol (ustvarjalni razred) ter tako pridobiti celovitejši, čeprav še vedno delni vpogled v to, kako se ustvarjalnost oblikuje v To-

kiu.« V proučevanju ustvarjalnosti se ne osredotočita na učinek ali ustvarjalni proizvod, temveč proces, ki spodbuja ali ovira ustvarjalnost v mestih (str. 6). Omenjeni analitični pristop kombinirata z etnografsko metodo opazovanja z udeležbo, polstrukturiranimi intervjuji in pripovedovanjem, kar prinaša svež pogled na nedavni urbani razvoj Tokia.

V drugem poglavju najprej izpostaviata pereča družbena vprašanja sodobne Japonske, ki z gospodarskega vidika še vedno stopa na mestu po poku prenaplnotenih nepremičninskega in borznega balona v začetku devetdesetih letih minulega stoletja. Posledično se tako država kot mesto spoprijemata z upadanjem rodnosti, staranjem prebivalstva, pomanjkanjem delovne sile itn. Pri tem avtorja opozarjata, da tokijskih ustvarjalnih ekosistemov ne moremo v celoti pojasniti s teorijami mednarodnih vozlišč, saj prve opredeljujejo nekatere lokalne značilnosti. Ena od teh posebnosti je tudi dejstvo, da se Japonska kljub precejšnjemu vlaganju v razvoj inovativnih tehnologij vedno bolj spoprijema s težavo, kako proizvode njihovi kakovosti navkljub prodati na svetovnem trgu.

V tretjem poglavju se Uršič in Imai med drugim dotakneta tudi relokacije znamenite pokrite ribje tržnice Cukidži, nekoč priljubljene turistične destinacije, ki je bila hkrati tudi kulturna institu-

cija, saj je bila simbolno, zgodovinsko in družbeno eden najpomembnejših lokalnih trgovskih prostorov v mestu« (str. 62). A ker je bila za tokijski predel Ginza, kjer je bil omenjeni del tržnice, izvedena temeljita preobrazba (beri: gentrifikacija), se je bil osrednji, znamenitejši del tržnice prisiljen umakniti na otok Tojosu v tokijskem zalivu, kar pa se ni zgodilo brez nasprotovanja dela lokalnega prebivalstva.

V četrtem poglavju avtorja načneta vprašanje prekarnosti, resda brez širšega kritičnega preizpraševanja neoliberalnega ekonomskega modela, ki vlada na Japonskem od začetka novega tisočletja, kar je dediščina obsežnih strukturnih reform vlad Džuničira Koizumija in njegove političnoekonomske filozofije No pain, no gain, ki številnim mladim ustvarjalcem še danes odreja socialno in finančno varnost ter jih posledično sili v negotove oblike zaposlitve. Kljub temu Uršič in Imai izpostavljata, da uradni diskurz, ki zagovarja potrebo po zaposlitveni fleksibilnosti sodobnega ustvarjalca, dejansko mystificira prijetne plati fleksibilne zaposlitve, pri tem pa zanemarja ali prezre stransko škodo, ki se kaže v prekarizaciji delovnih pogojev in življenjskih razmer manjših ustvarjalcev (str. 91). Čeprav se od daleč zdi, da japonsko gospodarstvo sestavljajo pretežno multinacionalke, je dejanska po-

doba drugačna. Bliskovit gospodarski razvoj in prodor na tuje trge predvsem v avtomobilski in elektrotehnični industriji v drugi polovici 20. stoletja so poleg zunanjih dejavnikov omogočila tudi in predvsem mala in srednje velika podjetja, ki pa so v zadnjih dveh desetletjih precej bolj podvržena nevidni roki trga, kot so bila še nedavno.

Sledijo štiri poglavja (od petega do osmega), v katerih avtorja podrobneje predstavita izbrane tokijske soseske (npr. Ičigajo, Okačimači in Koendži), v katerih sta v zadnjem desetletju opravljala svojo terensko raziskavo. Pri tem sta še posebej zanimiva primera sosesk Hikifune in Kjodžima, v katerih so bile v zadnjih letih izvedene številne spremembe, a v nekaterih predelih še vedno ohranjata duh nekih drugih časov, časov obdobja Showa (1926–1989). Kjodžima je bila eno redkih območij Tokia, ki so v srditem ameriškem bombardiranju mesta ob koncu druge svetovne vojne ostala nepoškodovana. Posledično je še veliko stavb lesenih, kar v potresno intenzivnem Tokiu povzroča sive lase upravljavcem tako na lokalni kot na mestni ravni. Kakor koli, okrožje je med letoma 2008 in 2018 privabilo številne mlade umetnike, podjetnike in druge, ki so prenovili in preuredili stavbe za svoje ustvarjalne potrebe. Avtorjema je uspelo z intervjuji prikazati živahen utrip območja, na katerem zelo raznovrstni ustvarjalci v najširšem pomenu besede, zbrani z vseh vetrov, med njimi so tudi Nejaponci, iščejo svoj ustvarjalni prostor pod soncem. Ena od njih je tudi Norvežanka Britt, ki skupaj z Yamato-sanom ustvarja jukate iz džinsa, primerne za oba spola. Po besedah intervjuvancev prodaja cveti ...

Ob tem se zastavlja vprašanje, ali bi lahko tokijske primere dobrih praks, ki jih navajata avtorja (npr. str. 126), prenesli tudi pod Alpe. Nedvomno, namesto da mestna središča tudi največjih slovenskih mest obiskovalca pozdravijo z opustelimi izložbami, polepljenimi s sce-

franimi listi »Oddamo v najem«, bi si lahko lokalne politične elite prizadevale za njihovo oživitev z nudenjem opuščениh prostorov za simbolično najemnino ustvarjalcem, umetnikom, mladim podjetnikom itn. Ti mestnim središčem ne bi le vdahnili nove (umetniške) podobe, kar bi vsaj del lokalnega prebivalstva zagotovo pozdravil z navdušenjem, oživela podoba mestnih središč bi postopoma tudi začela privabljati obiskovalce in turiste od blizu in daleč, kar bi pozitivno vplivalo tako na lokalno kot nacionalno gospodarstvo. Kot poudarjata avtorja, takšna oživitev opustelih mestnih predelov praviloma spodbudi tudi vračanje uveljavljenih trgovskih verig, ki so v Sloveniji zdaj največkrat zgoščene v velikih trgovskih centrih na obrobju mest, in še koga nazaj v mestna središča. Znanja in ustvarjalnih idej je v Sloveniji zagotovo dovolj, največja ovira za uresničitev omenjenega predloga je kampanilizem pripravljalcev mestnih politik, ki so nagnjeni k uresničevanju "fontanskih" ponudb za oživljanje mestnih središč. A takšne instantne rešitve, nastale brez razprave s širšo lokalno skupnostjo in brez domišljene povezave z drugimi kraji in akterji vsaj na regionalni ravni, dolgoročno le redko prinesejo dodano vrednost k (turistični) ponudbi mest.

Kljub hvalevrednemu osredotočanju na običajnega prebivalca Tokia ima ta monografija tudi prgišče šibkih točk. Že v uvodu (str. 1–2) zmoti cehovsko neizogibna, a pretirano apologetska avtorefleksija, ki bralca napeljuje na misel, da sta avtorja v nekem trenutku pisanja monografije (za hip) podlegla tezi, da lahko le Japonci razumejo in nepristransko razlagajo japonsko kulturo. A kot dokazujejo številne antropološke in sociološke študije, objavljene od devetdesetih let minulega stoletja, Japonska ni kulturno monolitna entiteta, zato bi lahko tudi kakšen domač raziskovalec podlegel ideološki razlagi urbane ustvarjalnosti v Tokiu oziroma pridobil nekonvencionalen pogled na zastavljeno raziskovalno vprašanje. Ne nazadnje,

na globaliziranem akademskem polju tudi domači raziskovalci praviloma uporabljajo zahodnjaške teoretične pristope za pojasnjevanje tipičnih prvin japonske kulture. Ali bi avtorja čutila nujo po preizpraševanju lastne tujosti, če bi pisala o urbani ustvarjalnosti v nekem drugem svetovnem mestu, na primer v Londonu?

Poleg tega nekoliko zmoti tokiocentričnost monografije, ki je v skladu z njenim naslovom v celoti gledano razumljiva, vendarle bi nekoliko širša analitična slika monografiji prej koristila kot škodila. Tokio je res ogromna in gosto poseljena postmoderna prestolnica, a vendar je napačna trditev, da ima 38 milijonov prebivalcev (str. 22). Sama upravna enota, uradno imenovana metropola Tokio, ki jo sestavlja 23 mestnih občin oziroma kujev, ima uradno 14 milijonov prebivalcev, širše območje Tokia pa jih ima po zadnjih podatkih res blizu navedene številke. A v to območje spada, na primer, tudi sosednja Jokohama, drugo največje mesto na Japonskem, ki pa upravno že spada v prefekturo Kanagava. Uršič in Imai se v svojih terenskih raziskavah osredotočita samo na soseske, ki so pod jurisdikcijo tokijske metropolitanske uprave. Ob tem se zdi, da so raznovrstni problemi Tokia (str. 23) vendarle manjši kot problemi številnih drugih mest v provinci in japonskega podeželja na splošno, pri čemer se slednje spoprijema z izrazito depopulacijo, saj se predvsem mlajše prebivalstvo v iskanju boljših izobraževalnih in zaposlitvenih možnosti praviloma seli prav v prestolnico in druga velemesta na pacifiški obali Japonske. Že bežen obisk notranjosti še ene sosednje tokijske prefekture, in sicer Saitame, razkrije večplastne družbene in gospodarske posledice omenjenega negativnega trenda, ki ga je epidemija koronavirusa nekoliko zaustavila, a je še prehitro trditi, da tudi preobrnila.

Omenjenemu navkljub je monografija *Creativity in Tokyo* nadvse koristno in zanimivo branje tako za prostorske

sociologe in antropologe kot urbaniste, arhitekta ter japonologe, saj pomaga razumeti spremenljivo urbanistično podobo glavnega mesta Japonske.

.....
Klemen Senica, Univerza v Tokiu, Tokio,
Japonska
E-naslov: klemen.senica@phiz.c.u-tokyo.
ac.jp

Biografija

Dr. Matjaž Uršič je izredni profesor na Oddelku za sociologijo in znanstveni svetnik na Centru za prostorsko sociologijo Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani. Delal je na več vzhodnoazijskih univerzah, tudi na Metropolitanski univerzi v Tokiu, Univerzi v Seulu, Univerzi Soongsil in Nacionalni univerzi Cheng Kung. Vključen je v razne mednarodne raziskovalne in razvojne programe za revitalizacijo in spremembo vloge urbanih središč, kot so npr. H2020, RISE, Joint Research Program NRF, Smart Urban Futures ERA-NET in ERFD.

Dr. Heide Imai je izredna profesorica na Fakulteti za medkulturne komunikacije Univerze Senšu na Japonskem. Poučevala je na univerzah na Japonskem, v Veliki Britaniji in Nemčiji. Trenutno sodeluje pri več raziskovalnih projektih o urbanih vprašanjih in politikah na Japonskem, v Južni Koreji in na Kitajskem. Med njene številne znanstvene objave sodita tudi *Tokyo Roji* (Routledge, 2017) in *Asian Alleyways* (z M. Gibert-Flutre; Amsterdam University Press, 2019).

Informacije o knjigi

Spletna stran:

<https://link.springer.com/>

book/10.1007/978-981-15-6687-5